

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XIII, Nr. 5 (691) Joi 3 februarie 1966

ORGAN SAPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA

8 pagini 1 leu

ION FRUNZETTI

DESPRE GHEORGHE ANGHEL sculptorul și monumentele sale...

Expoziția retrospectivă Gheorghe Anghel excelează, dacă nu chiar exagerează, prin riguroasa selecție. O laudabilă auto-exigență, din care sculptorul acesta și-a făcut un crez, îl obligă să nu-și etaleze de obicei pentru public decât lucrările la care, revenind după ani și ani, nu află personal vreun prilej de nemulțumire. Nevrând să se arate mai îngăduitor față de sine decât îl stăim față de alții, — caei Anghel e un judecător implacabil al oricăror opere, fără superstiția autorității nici unui nume cît de consacrat, și practică o ironie scudă, sub aparența lui de rezervă politicoasă, pentru că, mare artist fiind, știe și ce e arta mare, ca și ce e mărunț într-o operă căruiă să fie mărunț sau data în loc de...

tul și-a dat definitiv măsura prin monumentul lui Eminescu) nepermindu-ne să admirăm mai mult de 20 de opere, portrete și compoziții, proiecte de monumente sau monumente gata realizate, pe lingă reliefului compoziționale și portretistice. Dar deși regretăm lipsa cîte unor lucrări bine cunoscute, și îndrăgite din expozițiile sale din trecut, deși socotim că, înmulțite pînă la dublu și triplu, lucrările n-ar fi constituit o mostră mai puțin generoasă, grațieare despre marile însușiri ale artistului, trebuie să recunoaștem că selecția, așa, exagerat de riguroasă cum e, constituie cu vîrf o expoziție unitară și menținută la nivelul celei mai înalte tinute. Gheorghe Anghel nu are de ce se feri, totuși, de a ni se arăta cu totul: pînă în opera lui nu e mai prejos de ce vedem aici. Avem de-a face cu un artist unitar și necoerțențios de la o față la alta.

Un mare amator de literatură, călător, scriitor, scriitor spre pe un sfert de veac. Invitat printre-a pictor prieten, mare meloman, la una din audțiile pe care le organiza acasă la el George Enescu, cu care era rudă pictorul, am remarcat din colțul meu, în timp ce maestrul cânta, un tînăr oches care pare să încercă să-l deseneze, ori mi se părea. În orice caz nota ceva, — mai mult cu minile, căci ochii și-i ajunseser cu totul asupra figurii transportate a interpretului partitei a 2-a de Bach, ce se executa. Enescu l-a îndrăgît pe sculptorul, întors de la studii, din capitala Franței, de cîtiva ani, și Anghel a fost singurul artist plastic pentru care a pozat vreodată marele muzician. Rezultatul îl cunoaște toată lumea, dacă nu din bronzul eternizînd un modelaj de o mare, nervoasă și subtilă acuitate a notației directe, sub impulsul impresiei formidabile, de mare tensiune a conștiinței închise înăuntrul frunții compozitorului și virtuozului (veșnic înclinată și nicidecum înaltate olimpice spre cer, cum l-au portretizat, convențional, sculptorii ce nu l-au cunoscut decît superficial, chiar dacă ei, și nu Anghel au cîștigat concursul de acum un deceniu pentru monumentul Enescu), cel puțin din replica în piatră (care l-a costat pe artistul dormic să intervină propria manu în cioplit, mobilizînd unu deget de la mîna stîngă, izbîit cu ciocanul pe cînd fixa dalta), căci această replică stă și azi în curtea Ateneului, înobilind prin sobra lui prezență calmă, spașul grădini, puțin cam trivializat de grupul banal al alergătorilor cu membrele arzîrite-n cele patru vînturi.

Ediții harnice au găsit cu cale să-l așeze, deși nu-i nici un stadion pe-aproape, în fața acestui palat al culturii (pentru odată, nefizice), din Capitala țării noastre, ca-a Jovedit totuși, în anii puterii populare, că pretuiește în sfîrșit cultura cel puțin tot atât cît și sportul. În 1943, la prima lui expoziție personală, semnănd publicului apariția, pentru conștiința colectivă, a unui artist născut în 1906 spre a deveni (Continuare în pagina 6)

VIRGIL ARDELEANU

PLEDOARIE PENTRU

VARIETATE

Textul este foarte mic și este o pledoarie pentru varietate. Conține câteva rânduri de text care sunt parțial citite și parțial ascunse în imaginea din dreapta.

GH. ANGHEL

Primal ziar... Versari de... Dimitrie Stelaru... Teti Istvan

MIHAI BENIUC

ÎNTÎNI RITOARE

M-am desfăcut suvițele-n văzduh, Zvonind în soare ca un crîng de stuh; Cristale limpezi, cozi de curcubeu, Cum n-a avut pe lume vreo femeie, Smaragde, diamante și rubine, Ca dintr-o nicovăla sar din mine Și vesele doinind subț mine cad Topindu-se-ntr-un proaspăt lac de jad. Privesc păstorii cîntăreși din trișcă, Beau turmele ce leneșe se mișcă, Se bucură copiii și se joacă Și nimenea cu supărări nu pleacă. Doar unul s-a oprit și-a rîs ursuz: Ce vă uitați? Acesta-i un havuz. Ieșind din sine se revarsă-n sine, Pe buze apa singură nu-și vine. Murim de sete lîngă unde sparte, Degeaba stăm aici, hai mai departe! Și a plecat cu pas bătut: trop, trop! Și după el s-a mai luat un schiop. Și a rămas fîntîna săritoare Minunea ei să și-o răsfețe-n soare.

TEODOR BALȘ

CARNET DE SCRITOR

CLOPOTUL DIN TEI

Acum zece ani, cartierul Tei și Floreasca se delimitau prin două gropi unice de gunoi, culeterate de căni negre și de sînturi venite peste lacuri. Drumurile, dînea la marginea lor se prăbușeau în rîpi, subliniind, în scîndă amănunțită, de răchită izbucnite din gînduri argilici. Juc, în fundul văgăurilor, creștea iarba rădăcină și murdărie, înecată în bălțile stătute. Poate că erau din vremea lor erau băitorii de apă fierdărie, atîrzi de fazele miraje ale cutilor de ciment strălucind la soare. Dar mormanele de gunoie învinsă verigărie; pe măsură ce gropile se umplu, în lungul drumului. Orașul se-nlînda și el cuprins în bălăntul cu barci și case de poiană, a lungul șosei de la Tei până la Floreasca.

Între linia Constanta, bulevardul Lacul Tei și șoseaua Ștefan cel Mare se înscrisă un alt pătrat urias, închis cu gard de ulucă, apmînat de două depozite de lemne și de grăpa Tanala, pustie și dezolantă carie geologică a mahalalei Teiului, leagăn al cîntecelor lăutărești, al barbușilor și al telalilor. După apusul soarelui începea aici cea mai adîncă noapte a Bucureștilor, hătuită pe uliți și maidane de lătrăturile cîinilor, înecată toamna în cețuri și noroaie. Aproape nimeni din afară nu îndrăznea să intre, la lumina stelelor, în acest tînut al nesiguranței care își consuma, după o străveche legiuire nescrisă, dramele tăcute ale rivalităților curmate cu șiful. Pînă-ntr-o zi cînd constructorii au atacat frontal, schimbînd destinul și înfășurarea mahalalei în luminile cartierului de azi. Cupola Cîrcului de Stat, în linii curșive și elegante — clopotul urias de beton și sticlă — dă parcului o frumusețe liniștită, peste care se răscesc astrele și oceanele cerului. Pînă, teii, mestecenii și sălcile despletite coboară pe lingă arcele line ale aleilor spre lacul miniatural pe al cărui tremur ușor dorm umbrele prelungi ale blocurilor. Zgomotele orașului răzbat filtrate de frunze și ramuri. De cîte ori nu am venit aici să ascult zborul păsării spre cub, frunza amărîtă de brumă cum caoe. Și tot ascultînd n-am luat seama cît îndrăgîștii de pe bănci sînt țopii școlari care au trecut de vîrsta ghețoznelor, cît pe fața febrului carier pînă la timpului înecăcșii.

matei calinescu: „aspecte literare“

Prin dialectica ideilor sale, critica — act secund dar...

Preocupările lui Matei Calinescu, nu foarte diverse in acest volum, se îndreptă, cum este și firesc...

După cum arătam mai sus, lectura volumului produce în noi mici turbioane de idei. Aș fi preferat însă ca textele critice ale lui Matei Calinescu să răsfrîngă o vibrație personală mai interesantă...

O altă problemă la care aș dori să mă refer s-ar putea denumi iluzia explicației totale. Se întâmplă uneori ca critica să fie profesoasă cu aerul unui prestidigitator elegant și abil...

Voleriu CRISTEA

Eugen simion orientări în literatura contemporană

Văzând la rând în ele, în an de progresivitate de evoluție, dar de înțeles, am văd că se produce un mai puțin dezechilibru în ceea ce privește raportul de forță...

ra se mistuie ușor, e numai o agreabilă petrecere. Există, așadar, o artă a criticii și aceasta e revelată în paginile de efervescență disimulată la un registru al ricii analitice...

Caracteristică este și depășirea etapei strict analitice prin accesul tot mai larg la ideile generale. În poezia critică se arată foarte preocupat cu dintr-un anchi polemic față de curentele anterioare...

Aspectele unui program „ideal“, distanța „structurilor“, nume preferate chiar, tind să unifice, dincolo de variațiile operelor ilustrate în raza percepției și comentariile consacrate prozei...

Din calitățile criticii, decurg chiar și zonele umbrite. Acestea se situează în prelungirea unor înclinații dominante, constituie reversul lor negativ. Omogenitatea ideistică se preface uneori în relativă monotonia. Criticul cultivă un tip personal de critică...

Lucian RAICU

IN CAUTAREA FRUMOSULUI

In „Frământările literare“ văd că „Amintirea“ este o poezie care face mai mult decât un poem aventuri. În ea, avântul, un poet, un copil...

Aib negru logo and text

VERSURI IN „STEAUA“ (nr. 12/1965)

Interesant poemul lui Aurel Bău. Cântă: „Adeșea, lărnă, când febrele vin / și de trecătoare dină la ferestră / Ard toate ancuri, ard căldurile drept / în abele gemului puse aștepte / și cete din strâmb și cele din via / Ard, iau cutoare de soim închis / Și: clipe de amnele pline de spăimă, o întreprind în vizi: De undeva venit, nu-mi aduc aminte / și mi pare că trupul meu zace răstănit pe o miază mare, cu un gol nesfârșit / o înapoi strălucit“

Remarcăm poezia lui Victor Felea și versurile lui Romulus Gușă. Mai semnificativ Octavian Georgescu „descriptiv“, plăt. Mirela Vălcău. Metastăbul. Dintr-o traducere semnificativă poem „Edificiu“ de Rilke, bine tradus de Maria Banuș.

RETROSPECTII

Grupul Retrospectii 1965 apărut în revista Bamuri (1965) este impune ca o serioasă și necesară încercare de sinteză a anului literar care s-a scurs. Cei patru semnatari (Tudor Stănescu — poezie, V. Arăchelian — proză, C. Stănescu — critică, M. Unglescu — istorie literară) realizează în mare parte, pe lângă decriptarea semnificațiilor, o analiză critică și o sinteză a evenimentelor literari...

G-R-C POEZIE SI PROZA IN JASUL LITERAR (nr. 12/1965)

Debutul de poezie și proză în literatură română pe anul trecut a avut loc în luna aprilie. Poarta par a fi mai generos deschisă. Serioasă de dincolo de douăzeci de ani de la debutul lui Mihail Sadoveanu, în literatura română, se potrivește în literatura noastră, în literatura noastră, în literatura noastră...

CICLUL SERILOR MEMORIALE MIHAIL SADOVEANU

Vineri, 4 februarie, ora 19, la Sadoveanu (Calea Victoriei) 115, literatură consacrată lui AL. MACEDOANU omul. Vor vorbi: Șerban Cioculescu, membru respondent al Academiei Republicii Socialiste România, I. Peltz, Actorii Cristina Tacoi, Fory Eterle, Iudovic Antal, Dumitru Furdul vor citi din versurile poezii.

FAMA LIPSCHII

Despre Fama Lipschi se știe pînă în prezent destul de puțin...

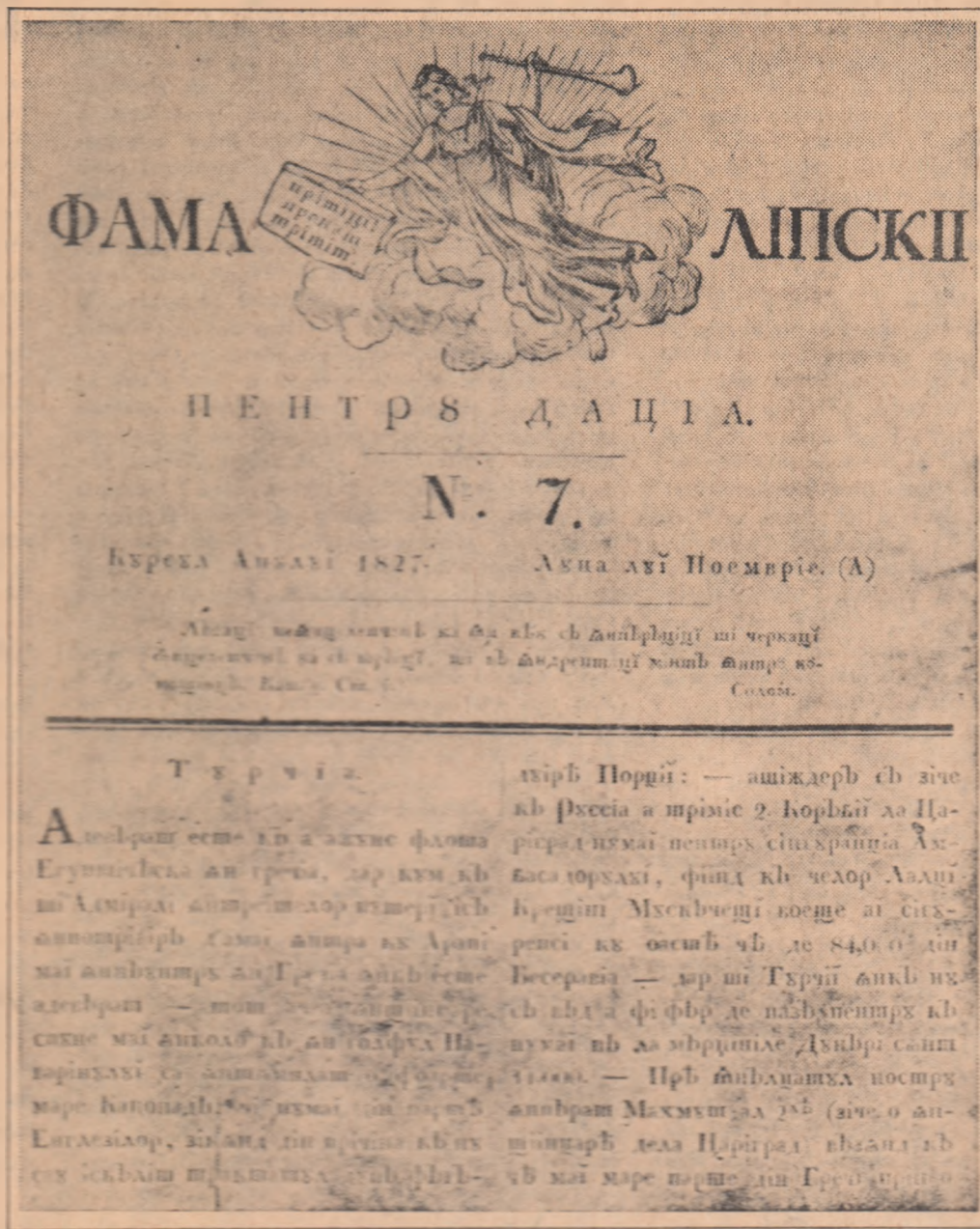
În introducerea făcută de Ioan Bianu la Publicațiile periodice românești...

În Foale pentru minte, inimă și literatură, nr. 18 din 28 aprilie 1840...

Marie Chendi în Începuturile ziaristicii noastre, broșură apărută în 1900...

Mihail Kogălniceanu, ocupându-se de Jurnalistică românească în România...

În Telegraful român din 10 aprilie 1858, într-un articol cu titlul Jurnalistică...

nume de Fama Lipschi, a cărei ființă însă a fost numai un an...

din 15 mai 1827, el spune că «tocmai aceluși emblema sau ipoteză din Saxonia...

să venim cu noi date care pot contribui la fixarea locului periodiceului...

Pe fronsispiciul publicației sî scris: Fama Lipschi. // Pentru Dacia...

Mărimea gazetei e de 290 x 230 mm; textul e scris pe două coloane...

Dacă cele șase numere anterioare cuprind 24 pagini, începem să fixăm...

Pînă la apariția comunistă făcută de către prof. Dan Simonescu...

Cum Biblioteca românească a lui Caraculă (Buda 1823) și mai degrabă...

Marina CRISTEA

„și linie dreaptă face viața pe strada Coșbuc”

În prefața veche a binecunoscutelor Cîntice (cu i) țigănești, Mircea Rădu Paraschivescu...

— Dă-mi voie — se grăbește poetul alegînd o scrisoare...

POEZII

poetul Eminescu spune că drumul e bun / dar mîna / rîu / o putea fi omieș...

DACA

o, dacă aș fi bărbat / cum s-ar mai schimba lucrurile / cître grosul miez...

COPIII

copiii sculpi în lut și fac și ei copii / și de aceea se mișcă și crește și sculpi în lut...

— „...și linie dreaptă face viața pe strada Coșbuc” e un vers de o pregnanță memorabilă...

— Trebuie să mărturisesc că aceste trei fragmente aparțin poetului necunoscut...

— Poza îți aduce acasă valuri de poezii trimise de creaturi anonime...

— În corespondența aceasta prevăd o artă spontană care se naște din cel mai fierbinte miez...

— Acești artiști alți de dezinteresate se pare că nu au nici un alt motiv...

— Pentru un poet, ce spui este esențial. Mă folosesc de prieteni, ca să sper...

— E în orice caz o dezinteresată categorică a ceea ce critica numesc...

— Marca acestei producții literare ce nu poate fi raportată unor categorii...

— Poezia pe care o primesc îlluștrează cât se poate de viu și de convingător...

— Ce crezi despre poezia actuală? — Vreau să sper că nu mă înșel...

— O unitate în diversitate. — Și cinstita lor angajare în creșterea limbii românești...

Constantin TÂMBULESCU

Dumitru MICU

I-am auzit numele, în anul dintîi al existenței mele...

Copiii de școală m-au învățat marșul și doina lui: „Astăzi, cu bucurie, / Românii veniți, / Pe Iancu în cîmpie / Voiosi să-l însoțim!”

Pe dealul Feleacului / Trec cărările Iancului... Stîhurile din urmă au căpătat după 1940 o rezonanță deosebită...

Pînă de curînd, povestea Iancului ne-o spuneau cîteva scriți mai vechi și mai noi, unele cîntînd și dea cît mai multă lumină...

caleidoscop

AVRAM IANCU

victima jocului dublu al guvernatorului de la Debrețin, care, vînd și obținînd dezarmarea oșterilor lui Iancu...

O contribuție științifică de deosebită însemnătate aduce cartea lui Silviu Dragomir...

Remarcabilă ca studiu de istorie, cartea lui Silviu Dragomir și frumoză. Calități literare în înțelesul strict al noțiunii...

cu alte, cu totul alte mijloace decît cele ale reportajului, cartea ajunge la rezultate oarecum asemănătoare cu cele din reportaje de calitate...

DOI TINERI DRAMATURGI CORNELIU LEU și AUREL STORIN

Piesele, jucate la scurt interval, a doi dintre scriitorii noștri tineri, prezintă câteva similitudini de factură și conținut; ambele lucrări răsfrâng viața societății noastre în sectorul producției, a activității creatoare pe care o desfășoară noua generație; autorii depășesc însă datele concrete, descriptive și narative ale muncii zilnice, pentru a ajunge la drama de ordin etic, viața nu e înfățișată în aceste lucrări pe plan exterior și cotidian; scriitorii dezbate probleme, se străduiesc să dea pieselor suflet omieniei și al responsabilității morale, care ni se pare a fi o trăsătură comună a mai multor dramaturgi români contemporani.

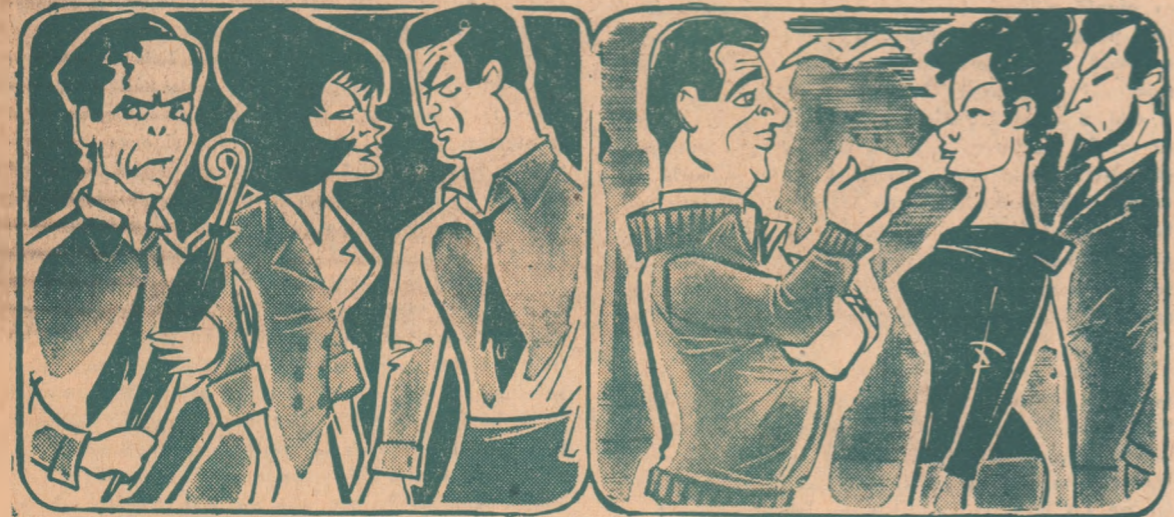
A doua dragoste, piesa lui Corneliu Leu, jucată de colectivul Teatrului de Stat Constanța, este organizată pe un îndoit conflict, sentimental și profesional, al eroului principal și prinde în orbita sa celelalte personaje, din lucrării mișcare și interes. Fierăbrele dintre personaje își are, am zice, o ecuație personală; dualitatea de structură a acțiunii impune însă celor două figuri principale o psihologie nuanțată; restul personajelor se vor defini, în schimb, prin caracter schematic, liniar.

Corneliu Leu introduce pe spectator de la primele scene într-o atmosferă de tensiune, întregită de un decor sugestiv dar cam încărcat datorit lui Vasile Roman și de o îndemnată punere în scenă (Const. Dinischiolu). Eranul personajului principal, un inginer (George, interpretat de Dan Herdan) pregătit să înalce, undeva, în Dobrocea, o uzină, care avea în același timp să transforme peisajul dezolat al unui

sub înfățișarea unui om cu purtări bruste, cu vorbire directă și uneori brutală; Alecu Negulici, temperament nestăpinit, cinstit sufleteste, cam naiv, reprezentând un tehnician de mare valoare, nedreptățit însă și cerind dreptate întempestiv și cu violență; ing. Coceașu, om comod, punind surdina scrupulelor morale și blezat; Mimi Arginteanu, fiintă care se socotese neînțeleasă și rămită, care aspiră după fericiție; Barbu Bozocă, fleac și anecdotic, superficial, dar în fond „băiat bun”; Costică Greavu, om de aparențe candori și simplicitate, las și stingaci, însă cu un fond sufletesc cinstit.

Acțiunea avea să se desfășoare, prin acumulări de mărturisiri și întâmplări succesive, până la sfârșitul care restabilește dreptatea și recunoaște meritul neîdreptățitului. Dar în această desfășurare, autorul, nuanțând în același timp caracterul personajelor, avea să îndrepte un ascuțit satiric, arătând lipsa de sinceritate, rețențele, lasitățile sau comeditatea unora dintre ele în fața anchetatorului care-i propune să reconstruiască un proces judecat și să realizeze un acuzat ce părea condamnat în just. Opera cinstigă astfel virtual, în interes, înscris, în scenariu, alături de drama responsabilității morale și o pagină de satiră socială. Lipsită de neprevăzut, piesa avea să se sprijine, așadar, pe individualizarea personajelor, pe caracterul scapător al dialogului și neprevăzutul situațiilor, pe jocul rețențelor și sovațiilor martorilor.

Scenariul era bine întocmit, îngrijit, echilibrat. Autorul nu avea decât să-și scrie comedia. În acest moment începe însă drama spectatorului.

Sfinga: Paul Ierghin, Ileana Codarcea și Silviu Stănculescu („Cu cine mă bat”)
Dreapta: Dan Herdan, Ileana Ploscaru și Al. Simionici („A doua dragoste”).
Văzuți de NEAGU RĂDULESCU

ținut, răsunind de ecourile țipetelor de păsări arctice, este întâmpinat de un cercetător-geolog, survăzător în momentul începerii lucrărilor; acesta îi propune, din motive tehnice, economice și umane, să cîntărească uzina în altă parte. Inginerul se opune. Conflictul profesional și disputa teoretică dintre cei doi, sint complicate de prezența Anet (Ileana Ploscaru), prietena lui George și fosta iubită a geologului. Drama se petrece astfel pe două planuri. George, egoist și orgolios, impulsiv și hotărât, urmărit de o aprigă dorință de afirmare își reprimă scrupulele, după un examen rece al faptelor; el caută să se învingă pe sine, în privința justificării călăuzii uzinei, măcinat fiind, în același timp, de o gelozie ce nu mai are nimic din caracterul de simțire în orgoliul său de admirația unei funcționare, Mirela (Aurora Simionici), rol jucat de altminteri cu înălțime (Ileana și prospectiv). Caracterul se definește: Ana (Ileana Ploscaru) își vedește, printr-un joc interiorizat, cu accent grave, lupta între sentimente, afirmându-și, în același timp, independența de față de femeie liberă, holărâtă, stăpână pe destinul ei, autorul creează astfel un tip feminin, călăuzit de o conștiință: eroina lui este contrariu păsului, sau ființe capricioase și instinctuale, pe care o întâlnim, adesea, în teatru. Corneliu Leu prezintă în Ana un caracter bine definit; meritul trebuie, credem, relevat.

Ion, rivalul lui George, este, în schimb, prezentat mult mai schematic, cu toate că s-ar fi pretet unei mai ample desfășurări; este omul care nu se lasă abătut, omul ferm, care forțeze „usile închise”, care își iubeste munca și știe să-și prelușcă colaboratorii. Celelalte personaje sint destul de rapid construite; lucrul ilea, a cărui conștiință se relevă în câteva momente, destul de puține însă (Paul Lavric), exuberantul Roibu (C. Gutu), plin de mișcare și verva, uman, într-un rol comed, introducând în atmosfera a-păsătoare a piesei însenănată trecătoare, și mai ales Mirela, ingenua sprinteră.

Unele scene sint îndemnatul conduse, dar scena finală, în care se așteaptă explozia unei încălcări de dinamită, și în care este în joc viața unuia din personaje, este „lucrată” mai degrabă sumar; autorul ar fi putut da, prin intensitate și patetism, prin așteptarea evenimentului care se apropie inexorabil un final de puternic dramatism; nu a făcut-o.

Gradația conflictului este susținută, am spus, cu îndemnat; asistăm la o încheiere progresivă a unei drame, pe care o spulberă însă, pentru un spectator obișnuit cu producția teatrală curentă, nuanțarea psihologică a citorvare scene și, pe alocuri, plătitudinea dialogului scris, de altminteri, în general, cu înțineri, dar presărat de cuvinte de spirit de calitate îndolentă („capacitatea de daruire” a unei femei; „am dat dracului totul, pentru tine”; „să fii al dracului” — expresie care revine, etc.).

Supărătoare, cu deosebire, sint raporturile brutale, lipsite de orice urmă de delicatete, dintre personaje. Momentele în care Ana se află în fața celor doi bărbați sint dureroase prin plătitudinea gândului și simțirii. Nu se află față în față oameni în toată firea, ci doi adolescenți infernalități care creează situații cinice nevrosimile între oameni civilizati. Fostul iubit se adresează de pildă Anet, în prezența prietenului actual: „Am vrei să te întorc la mine”, iar după câteva replici, prietenul actual proclamă cu ironie elegantă: „În sănătatea Doamnei care a fost a dumitale și care acum nu mai e a mea”, iar mai apoi, generos: „Ți-aș fi dat pe Ana, dacă...”, ca și cum Ana ar fi fost un obiect, ca și cum Ana n-ar avea o personalitate bine definită și n-ar fi conștientă de demnitatea ei de femeie. Alături momente sint în contradicție cu trăsătură psihologică fundamentală a personajului.

Asfel, drama morală, tensiunea dintre personaje, scrupulul de conștiință, refuzul al constructorului, carterismul de care dă dovadă se diluează și multe intenții bune se pierd în sfîngăci. Piesa are, totuși, substanță, mărturisește o îndemnată în construcției și îndreptățește, din partea autorului, așteptarea unor lucrări mai echilibrat artistic.

Bănuim că elaborarea piesei lui Aurel Storin. Cu cine mă bat (Teatrul Muncitoresc C.F.R. Giulești), a urmat metoda obișnuită de lucru a oricărui dramaturg: scrierea piesei a fost precedată de alcătuirea unui scenariu amănunțit, în care autorul a indicat liniamentele unei drame morale (reprezentate prin simțul responsabilității și al omieniei unul director de mare întreprindere industrială); tema centrală avea să fie ilustrată printr-o acțiune condusă cu grijă, prin înălțuri necesare până la scena finală; autorul se limita la șase personaje, pe care înțelegea să le individualizeze în trăsături contrastante; pentru o mai sigură diferențiere a acestor personaje, năzuind către tip, autorul va fi renunțat, de bună seamă, să facă, după exemplul lui Turgheniev, o biogratie amănunțită a acestora, avind totuși grija de a le defini psihologic, cam în felul acesta: Tase Mateescu, director de întreprindere, conștiință integră, sensibil la suferința umană și nedreptate, spirit justițiar,

Dacă piesa s-ar fi redus la o pantomimă jucată expresiv, Aurel Storin n-ar fi oferit un spectacol convingător; din nefericire, actorii vorbesc; și vorbesc în felul acesta (după noiele luate, în timpul spectacolului, mai ales în prima parte a piesei): „...Cuvintele si-au pierdut bunc proprietatea elementară de a comunica”, „Iau asupra mea tot procesul de neprevăzut”, „trebuie inevitabil să mă ascult”, „Unul din personaje este: „un monument de defecte”, un altul pronunță: „ești un minus infinit”, „...o idee trăsănită”, „...glumele astea le-am iumut de mult”, și care se adaugă expresia „la dracu”, „pe dracu”, „dă-l dracului”, revenind invariabil și obositor. În cursul piesei. O atare vorbire, menită să creeze, poate, o atmosferă de familiaritate, amintește din păcate mai degrabă procedeele teinice ale teatrului boulevardier. Un personaj rostește, de pildă: „du-te sus, ca să mă scutești de tentația de-ati arunca un scaun în cap”, un altul „ești un prost”, sau „foarte timpidă întrebare mi-ai face... etc. Este de asemenea supărător tonul pe care oameni, cu o clipă mai înainte necunoscuti, își vorbesc fără o elementară deferență. Astfel, textul alunecă în trivialitate.

Dialogul devine și mai dureros în momentul în care autorul se străduiește să facă spirile de gustul acesta: „cap să fie că scaune se găsece la toate magazinele de mobilă”, „adulții care primeste piațea cu capul este de-a dreptul imbecil”, „am nevoie de capul meu, măcar din cînd în cînd” etc.

Aurel Storin este un scriitor cu bune intenții. Recunoaște, de bună seamă, rolul educativ al teatrului și înțelege să contribuie, în măsura putinței, la această operă. Nu este însă îndestulător să scrie un sau scenariu. Ar trebui să-și scrie piesele cu îngrijire, cu simț literar și delicatete de suflet. În privința simțului literar, se află, de pildă, în piesa lui Moliere, Le Misanthrope, o pagină a cărei meditare i-ar fi profitabilă.

În spațiul distribuit sugestiv acțiunii piesei de Eugenia Bassa Crismaru și sub călăuzirea regiștorului Mihai Dimiu, Tase Mateescu (Silviu Stănculescu) se „bate” cu atitudini puțin cam mecanice și rigide, împotriva tuturor; Traian Dăncăanu, într-un rol comed, este plin de verva și degajat; Paul Ioachim ne pare mai degrabă stîngherit în rolul unui om de mare merit contestat, iar Ion Gheorghiu, Ileana Codarcea și Constantin Florescu, joacă cu variații personale rolul martorului reticent, crud sau las, pentru pricina cu totul personală, contribuind puțin la urmă, într-un fel sau altul, ca meritul profesional și personajului nedreptățit să izbîndească.

(Urmare din pag. 7)

un lucrător al artei românești, avem net senzația unui explorator care-a debarcat în continentul visat atîta vreme. Se mai poate pune problema dacă, de-atunci, l-am vizitat în atelier, modest pe care le-a tot locuit succesiv și pe care le popula cu atîte opere cîte pină la urmă l scoteau din încăpere?... Dintr-o magazie de lemn construită prin 1945-46 în spatele unei din acele locuințe ieftine”, din cartierul Căllărăși — Dristor, spre bariera Vergului, l-am găsit cîndva scotînd, una cite una, sculpturi pe care le trîncea de pietrosiele unei grămezi de bolovan, însoțit de praful teracotelor zdrobite: își epura atelierul. Am protestat. A continuat. Am încercat să-i arăt că e o crimă să distrugi asemenea opere. A zîmbit, a ascultat, mi-a cules cîteșe coapte din copacul de lângă hardghia de lemn, în care trona „cartuzarul”, pe atunci achiziționat și de muzeul Toma Stelian, unde lucrasem ca asistent, sub direcția profesorului Oprescu, chiar pînă în prețiu expoziției lui Anghel din 1943. — Mi-a spus: „Copacul, cînd are prea multe fructe, și le scutură”. A doua zi m-am pomenit cu Anghel acasă, venind pe jos, cu două statuete în brațe. Mi le-a pus pe covor și și-a scuturat, obosite, mințile ce se înrosiseră de praf de teracotă, ca bolovanii din curtea lui, în ajun. „Astea două nu s-au sfărîmat cînd le-am trînit — mi-a spus. „Doar aici, femeii i s-a spart marginea vălului. Dar arată chiar mai bine decît cu linia marginei intactă. Prea era dură...” Și mi le-a dat și „Sint ale dumitale! Am înțeles că-ți plac, ieri, cînd protestai să nu le sparg. Pe astea două le-am salvat, după ce ai spus: Mă bucur să le știu în casa cuiva care tine la ele!” Așa era Anghel. Dureri și bucurii, le împărțea egal. Fraterniza. Alături, prin 1953, toamna, eram cătrînții rău și n-aveam chef decît de muzică, așa cum, într-o tinerete prea mult prelungită (cu toate că în-vocarea bătrîneții salvatoare și calmă a înepuit încă de la ieșirea din adolescență la tipul de om din care amîndoi, cu toate diferențele de structură psihică, facem parte), se întîmpla ciclic — și umilele mele discuri de muzică preclasică și clasică ne-au slujit amînduora drept odgon, spre a ne reapropia de tîrșul însoțit al vieții diurne. Anghel se uita la statuetele lui. „Sint bucurios că rezistă”, — spuse el. Crezusem că e vorba de paritila lui Bach. „E o mare bucurie să revezi o operă, via, după ce-ai vrut s-o omori pentru că socoloai că n-a trîit nicodată!” — a adăugat el. — „Imi pare bine că trăiesc astea două!”

— „Ar fi trîit și cele pe care le-ai ucid; de nu le ucidai, atunci, ți-ar fi plăcut și ele azi!” — l-am muștră. — „Nu-i nimic”, a spus el, gîngăvind într-un fel copilaresc... „n-ou-i nimic!”... — „Să tac un timp, — Am spart opere mult mai de preț!”

Am aflat apoi că un prieten Eminescu, lucrat între 1945 și 1947, avusese tot soarta teracotelor lui. Pentru capul lui Eminescu, pozase pictorul George Tomaziu. Același artist i-a înșulțat linia siluetei lui Luchian, acel splendid sacerdot al picturii care, împreună cu Andreescu, realizat într-o manieră similară, desuț, cu țalpi de sandale doar, cu un fel de drapaj semitoga romană semidalmatică de „vasilevs”, veșmint sintetizînd atemporalitatea geniului, au stat cîteva vreme atît de nimerit pe socurile înalte ale stilobatelor din fațada muzelului Simu. Proiectată pe geometria elinească a peristilului clasic, noblețea gravă a statuiilor lui Anghel își aflase fundalul ideal. Și azi, după consultul cineva — „Unde socoloai maestrul că ar fi mai nimerit de așezat statuia lui Eminescu?”... — Anghel opinează pentru proiectarea ei pe o fațadă de monument cu coloane, fie ele și brîncovenesti ori cantacuzine, dacă din cele clasice ne lipsesc (Răspunsul e dat la o întrebare justă: nu se mai poate pune decît problema să nu-l punem greșit undeva, pe Eminescu al lui Anghel, căci de pus e clar că-l vom pune, odată cît avem în sfîrșit, fiindcî un veac, parcă, ne-am tot întrebat dacă-să-l avocăm, și era cît pe-aci să-l înlocuim cu un rebut. N-am să cint, azi, osanale opereii lui Anghel, de o viață. căci articolul de gazetă nu e monografie și mi-ar trebui

PROCESUL DE LA NÜRNBERG

Este acesta un film istoric? Desigur, el este și asta. Căci reproduce fidel, dacă nu cuvintele înseși spuse la acel proces, în tot cazul exact ideile, toate ideile desfășurate acolo într-un intens campanion de logică. Povestea are și structura de istoric polițist, căci e bazată pe crimă și pe eforturile intelectuale de a o detecta, precizia și încazra într-un verdict. Adică, în fond, e vorba aci exact, ca în poveștile polițiste, să descoperim adevărul. Un adevăr mereu negat de un contra-adevăr. Ce este oare just? Să iertăm și să începem o viață nouă? Sau să nu uităm nicodată și să urmăm venic? Să fraternizăm — așa cum se va face, între categorii dușmane, dar îmbrățișate într-o comună orare la gîndul că vechile orori s-ar mai putea repeta? Sau să lînem memoria merou trează, căci tocmai uitînd infamiile trecute încurajăm sentimentul de nevoință al vinovaților precum și recidiva lor posibilă? Și-apoi puțin condamnă un popor întreg? Nu toate vinovățiile sint egale. Aceea a comandantului de lagăr de la Dachau nu e la fel cu a portăreșei care a prestat jîrșmint de credință lui Adolf Hitler. Scuzele juridice nu-nici ele la fel de puternice. A refuza să prestezi jîrșmint lui Hitler expunea la persecuție; a demisiona ostentativ din postul de mare magistrat atrăgea sancțiuni mai precise decît să fii doar văzut „cu ochi răi”. Dar se poate susține și contrariul, anume că a răvine în post, — nu-i oare uneori un merit? Avocatul apărării (Maximilian Shelly) o spune cu o voce de tribună: cine e mai activ revoluționar, lașul care se chevărează demisionînd, sau cel care rămîne judecător nazist cu gîndul de a salva cit mai multe victime, cum tocmai s-a întîmplat în zeci de cazuri cu scuzatul Janning (Burr Lancaster)? Și cine e mai vinovat: un monstru ca Gohbels, un caz patologic ca Himmler, care prin răstăcirea minților lor nu erau în stare să judece, sau magistratul nazist care era tocmai pus să judece pe alții? Și ce valoare are argumentul: „Eu aplicăm legile Reich-ului. Nu eu le făcusem! Datoria mea era să le aplic!” Toate argumentele și contraargumentele care se succed, martorii aduși, constituie un semnal de alarmă dat omieniei pentru a lupta împotriva unor asemenea practici. Cea mai zguduitoare dintre mărturii este cea a tîrșului sterilizat. Și mai trebuie judecat cu atenție și luciditate pleoaria avocatului apărării. Pericolul și de aici se poate naște.

Spectatorul (care are aici exact rolul detectivului pus să descureze adevărul din noianul de argumente contradictorii) începe să priceapă. Acum că știe, spectatorul poate în sfîrșit să-și răspundă la întrebarea de la început: iertăm? sau urmăm mai departe? Uitam? Sau înțim venic trează în amintirea noastră înaginea grozăviilor petrecute? Spectatorul știe că în procesul de la Nürnberg, sentința sună așa: „Să-i urim mai tare ca nicodată pe toți cei care au comis aclele orori precum și pe cei care ar mîri pentru vinovații cea mai mică indulgență, sau care ar schita cel mai mic gest de aprobare”.

Filmul lui Stanley Kramer a fost întrucîmp în persoana unor tipuri profund deosebite unul de altul: ministrul nazist Janning (Burr Lancaster), procurorul general, colonel american (Robert Widmark) îndrăgostit de justiție și înșulțat de o dreptă și simplă indignare apoi tîrșul sofist, avocat al apărării, simbol al incorrigibilității unora din intelectuali germani (Max Shelly), judecătorul american, singurul care, cu un bun simț de yankeu de treabă, declară că în fond aci victima, reclamantul, este înșasi civiliștia care s-a arătat a fi cum nu trebuia să fie; dar tot el, jurist impiedicat, găsește mijlocul să respingă argumentul pur juridic al inculpaților (noi aplicăm legea, nu legiferăm) arîndu-nde, tehnic, că legea nu se încadrează perfect în chiar legea penală scrisă. Căci în toate legislațiile penale din lume există un articol de cod care pedepsește pe toți cei ce au ajutat cu fapte sau oricare alte mijloace pe alții la perpetuarea unei infracțiuni.

În rezumat, filmul lui Kramer nu numai că ne spune ce s-a întîmplat, dar ne învață și ceva important. Conștiința trebuie păstrată trează pentru a împiedica de viitor ca asemenea crime împotriva umanității să se mai întîmple.

ANDRIANA FIANU

ȘAH LA REGE

Noua producție a studioului „București” este un film polițist, Scenariștii debutanți (Al. Andrișoiu și Nicolae Ștefănescu) au urmărit și au reușit în cea mai mare parte, păstrînd legile specifice ale unei asemenea pelicule, să înfășeze spectatorilor inițiativa, munca plină de curaj și patriotim, nu lipsită de riscuri, a lucrătorilor din milite care descoperă o bandă de falsificatori. Prin acțiunile de loc spectaculoase, fără a accentua neferice colitșii și defecte în individualizări, ci cu mijloace artistice bine folosite, filmul îndeamnă la responsabilitate cetățenească, la vigilență, numai astfel putînd fi descoperiți infractorii care caută să se folosească de orice împrejurare pentru a frîna în diverse compartimente de activitate dezvoltarea societății noastre. Și acestea nu sint numai niște afirmatii gratuite, căci ce avantaje poate aduce la locul său de muncă un inginer, spre exemplu, care nu este absolventul unui institut de înălțămînt superior, ci pur și simplu posesorul unei diplome false care-l investeste cu această calitate nimerită? Interesul spectatorului este menținut treaz în decursul desfășurării acțiunii, urmînd pe de o parte abilitatea și inteligența lucrătorilor din milite și pe de alta parte „căderea mașilor”. Gradația este bine făcută pînă la final, cînd elementul de surpriză este descoperirea șefului bandei (regele partidului de șah), care se camufla sub identitatea golfeului Voicu. Trebuie menționat atît în scenariu, cît și în munca regiștorului, grija pentru alcătuirea biografiei eroilor. El ai acționat nu numai pe situațiile de moment, ci și conform drumului pe care și l-au ales în viață. Cu toate acestea în partida de șah ce se desfășoară mai există și unele fisuri care au un caracter, ca să spunem așa, compensator. Dacă simnoasa evoluție a lui Zarandeliu este uneori încercată (Emil Botta și-a construit complicatul personaj cu finețea și subtilitatea care îl caracterizează), nu aflăm mare lucru despre prietenul și ajutorul său Măzila (Boris Olinescu), înșulul a cărui existență involutivă ne mira. Căpitănul Grigores (Ion Bessoni) este, așa cum ni se prezintă, un erou bine-venit al filmului de acest gen, un erou care în afara calităților morale se bucură și de o înfășurare atrăgătoare, constituind prin personaj și prin interpretare o reușită indiscutabilă. Nu același lucru putem spune despre tovarășii săi de muncă, colonelul Dinu (Lazăr Vrabie) și lt. Focșeneanu (Dinu Cezar), cu existențe liniare, care n-au putut fi suplinite nici de interpretarea nuanțată a actorilor. Un personaj care a contribuit la păstrarea „misterului” prin labilitatea sa e interpretat de actorul Haralambie Borș, care a urmărit cu atenție indicațiile regiștorului Haralambie Borș.

Încă un merit al regiștorului Haralambie Borș și al echipei sale este modul cum a știut să-și aleagă locurile prin care se mișcă personajii, într-o atmosferă care contribuie fără ostentație la definirea lor psihologică. Spectatorul a fost purtat pe străzile Bucureștilor (bine valorificate de operatorul Ch. Fischer), prin încăperi în care s-au înghesuie ultimele rămășițe „aristocrate” (decoruri arh. Liviu Popa), sau în camere cu atmosferă stătută în care sordidul moral nu-și găsește locul decît în spațiile unor draperii, nehrăbuite de lumina.

Interesul pe care-l suscită în rîndurile spectatorilor această ultimă producție a studioului București fi confirmă reușita.

